

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, gp.mddsz@gov.si

Ministrstvo za solidarno prihodnost, gp.msp@gov.si

Odbor za delo, družino, socialne zadeve in invalide DZ RS, delo.sociala@dz-rs.si

Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti, peticije@dz-rs.si

Poslanske skupine, gp@dz-rs.si

Ljubljana, 15. 10. 2024

ZADEVA: Mnenje o predlogu sprememb Zakona o invalidskih organizacijah (ZInvO-A)

Spoštovani,

Kot organizacija, ki si prizadeva za krepitev demokratične, pravne in socialne države, osnovane na spoštovanju osebnega dostojanstva in avtonomije posameznikov, podajamo mnenje k Predlogu zakona o spremembi Zakona o invalidskih organizacijah (ZInvO-A), skrajšani postopek, EPA 1607-IX. Pri pripravi mnenja smo upoštevali njegovo skladnost z Ustavo RS, Konvencijo o pravicah invalidov in druge splošne pravne akte s področja urejanja statusa oseb z invalidnostjo in njihovih organizacij.¹

Predlog zakona spreminja 26. člen ZInvO (naloge in financiranje nacionalnega sveta), ki v štirih odstavkih predvideva: 1) navedbo nalog, ki jih opravlja nacionalni svet (v RS je kot tak priznan Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, v nad. NSIOS), 2) vire, iz katerih lahko NSIOS pridobiva sredstva za svoje delovanje, 3) pogodbeno proračunsko financiranje zakonsko opredeljenih nalog NSIOS ter 4) dolžnost obveščanja Vlade RS in drugih državnih organov o sprejemanju aktov, ki vplivajo na življenje oseb z invalidnostjo.

V nadaljevanju predstavljamo razloge, zaradi katerih menimo, da je predlog zakona neustrezen ter zahteva ponoven premislek o predstavnih oseb z invalidnostjo, vključno s financiranjem delovanja njihovih organizacij.

1. Centralizacija invalidskega predstavnštva in načelo demokratičnosti

Centralizacija nalog in finančnih sredstev pri eni sami organizaciji, v tem primeru Nacionalnem svetu invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS), v prvi vrsti kaže na pomanjkljivo razumevanje načela demokratičnosti iz 1. člena Ustave RS ter osebnega dostojanstva, v središču katerega je človekova avtonomija. Ta obsega zlasti pravico posameznika, da o stvareh, ki se ga tičejo, odloča sam ali skupaj s tistimi, s katerimi se prostovoljno združuje. Kot v svojem mnenju izpostavlja tudi ZPS predlog zakona »določa, da nacionalni svet, ki ima status formalnega zasebnopravnega združenja invalidskih organizacij,

¹ Pri pripravi mnenja smo upoštevali tudi Mnenje Zakonodajno-pravne službe o Predlogu zakona o spremembi Zakona o invalidskih organizacijah (ZInvO-A), 24.9.2024 (v nad. Mnenje ZPS), Posebno poročilo »Za uresničevanje pravic vseh ljudi z invalidnostmi v Sloveniji« Zagovornika enakih možnosti, avgust 2024 (v nad. Posebno poročilo Zagovornika), Mnenje Državnega sveta k Predlogu zakona o spremembi Zakona o invalidskih organizacijah (ZInvO-A) – skrajšani postopek, 27.9.2024 ter pripombe različnih deležnikov v dosedanem postopku obravnave sprememb zakona (v nad. Mnenje DS RS).

usklajuje interese »vseh invalidov« in »jih zastopa«, kar nasprotuje stališču Odbora, da na podlagi tretjega odstavka 4. člena in 33. člena KPI organizacije oseb z invalidnostmi lahko zastopajo le svoje članice.«² Nadalje ZPS opozarja, da iz »predloga zakona, ki ureja financiranje le enega tipa organizacije oseb z invalidnostjo, tudi ni razvidno, ali ta sledi priporočilom Odbora, da države pogodbenice enakomerno razdelijo sredstva med različne organizacije oseb z invalidnostjo.«³

Nobenega dvoma ni, da v demokratičnih družbi predstavnštva posameznih skupin prebivalstva, ki imajo posebne potrebe in iz njih izvirajoče interese, morajo biti financirana iz javnih sredstev, ni pa skladno z načelom demokratičnosti, če oblasti zaradi želje po udobnejšem upravljanju in lažjem nadzoru nosilcev različnih družbenih interesov, te preko pravne regulacije silijo v enoplastne hierarhične tvorbe, ki predstavnštva interesov ne krepijo, ampak dušijo. Ker predlog zakona ne ureja financiranja drugih tipov organizacij oseb z invalidnostjo, takšno financiranje pa ne izhaja iz nobenega drugega veljavnega ali predlaganega akta, ni dvoma, da predlog zakona sredstev ne deli enakomerno med različne organizacije oseb z invalidnostjo, ampak eno privilegira na račun drugih, s tem pa ne sledi priporočilom iz Splošnega komentarja št. 7 Odbora za pravice invalidov pri OZN iz novembra 2018 (v nad. Odbor).

Zgodovina prizadevanj in uspehov za najpomembnejše premike na področju zagotavljanja pravic oseb z invalidnostjo, kot je npr. pravica do osebne asistencije, kaže, da je heterogeno, nehierarhizirano in od oblasti neodvisno predstavnštvo raznolikih organizacij nenadomestljiv element razvoja pravic na tem področju. Ureditev, ki privilegira eno predstavnško organizacijo, oblastem sicer olajšuje dialog, hkrati pa ga siromaši in plošči, kar predstavlja nevarnost za kakovost rešitev, ki v njem nastajajo, celotno skupino oseb z invalidnostjo pa prepušča procesom dogovarjanja med vodstvom centralne organizacije in oblastjo, v katerem, tudi zaradi predvidenih zakonskih sprememb, ljudje izgubljajo glas.

2. Izključenost od predstavljanja in zastopanja

Zagovornik načela enakosti v svojem Posebnem poročilu ugotavlja, da »nekaterim organizacijam ljudi z invalidnostmi, npr. tistih z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, ni omogočeno, da bi pridobile status invalidskih organizacij in zato se država z njimi ne posvetuje oziroma ne morejo enako sodelovati pri oblikovanju zakonodaje in ukrepov za uresničevanje pravic ljudi z invalidnostmi ter spremljati stanja.«⁴ ZInVO ne omogoča, da bi status invalidske organizacije pridobila vsa relevantna združenja oseb z invalidnostmi (npr. organizacije oseb z invalidnostjo zaradi težav v duševnem zdravju), zato nekatera združenja v NSIOS ne morejo biti vključena. Zato je predlagana ureditev sporna tudi z vidika drugega odstavka 14. člena Ustave RS, ki zakonodajalca zavezuje k zagotavljanju enakosti oseb pri normiranju. Kot v svojem mnenju izpostavlja ZPS, bi do neenakosti lahko prišlo, ker »organizacije oseb z invalidnostjo, ki ne morejo pridobiti statusa invalidske organizacije po ZInVO, ne morejo ustanoviti nacionalnega sveta ali se pridružiti obstoječemu, posledično pa so neutemeljeno prikrajšane tudi pri možnosti financiranja njihovega delovanja v okviru krovne organizacije.«⁵

3. Pogodbeni način proračunskega financiranja nacionalnega sveta

Načelo avtonomije je ključni element zasebnopravnih združenj, ki nastajajo na podlagi prostovoljne odločitve ustanoviteljev za uresničevanje zasebnih interesov. Predlagana ureditev, kjer nacionalni svet zastopa vse invalide, nasprotuje temu načelu in lahko povzroči odmik od demokratičnih načel odločanja.

² Mnenje ZPS, 24.9.2024, str. 1.

³ Mnenje ZPS, 24.9.2024, str. 2.

⁴ Posebno poročilo »Za uresničevanje pravic vseh ljudi z invalidnostmi v Sloveniji« Zagovornika enakih možnosti, avgust 2024, str. 95.

⁵ Mnenje ZPS, 24.9.2024, str. 2.

Prav tako je financiranje nacionalnega sveta neposredno brez razpisa v nasprotju s siceršnjim načinom financiranja nevladnih organizacij v javnem interesu, ki se izvaja preko javnih razpisov.

Tretji odstavek 26. člena predlaganega zakona predvideva, da se opravljanje nalog NSIOS financira iz proračuna Republike Slovenije na podlagi pogodbe, sklenjene med NSIOS in ministrstvom, pristojnim za invalidsko varstvo, in sicer na podlagi letnega plana dela, ki ga NSIOS predloži ministrstvu. Takšen način financiranja odstopa od prevladujočega načina financiranja nevladnih organizacij oz. zagotavljanja opravljanje nalog, ki jih država prenaša na druge deležnike. Zagotavljanje finančnih sredstev za izvajanje nalog na podlagi pogodbe namesto na podlagi javnega razpisa za vrsto let ali celo desetletij zapira možnosti invalidskim organizacijami, ki niso članice NSIOS, da se aktivno vključijo v izvajanje nalog v javnem interesu. Glede na to, da izvajanje nalog javnega pomena pri nas ni sistemsko urejeno, je nujno, da oblasti pristopijo k pripravi pravičnega, stabilnega, a za nove generacije odprtega sistema financiranja, ki bo premišljeno, primerljivo in celovito urejal istovrstne položaje. Tudi zato je treba zavrniti korporativni ustroj predstavništev različnih družbenih skupin ter stihijsko, parcialno in arbitrarno financiranje opravljanja nalog javnega pomena. Urejanje, ki z zakonom zasebni organizaciji zagotavlja pogodbeni monopol nad izvajanjem nalog in njegovim financiranjem, izključuje vstop novih akterjev, duši socialne inovacije in nove oblike organiziranja, vprašljiv pa je tudi z vidika drugega odstavka 14. člena Ustave RS, ki od zakonodajalca zahteva enako obravnavo subjektov pri urejanju njihovih položajev.

Ureditev predstavništva oseb z invalidnostmi, prizadevanja organizacij za slišnost njihovega glasu ter zagotovitev pogojev za njegovo oblikovanje presega pomen urejanja invalidskih organizacij, saj sega na širše področje razumevanja demokracije kot spoštljivega dialoga mnogoterih ne(u/po)strojenih glasov. Zato pričakujemo, da bo zakonodajni predlog zavrnjen in da se bo začela resna javna razprava o predstavništvih tako oseb z invalidnostjo kot drugih družbenih skupin ter transparentnega, pravičnega, stabilnega in odprtega financiranja njihovega delovanja.

S spoštovanjem,
Zavod za kulturo raznolikosti Open
Dr. Barbara Rajgelj

Poslano tudi:

Varuh človekovih pravic, info@varuh-rs.si

Zagovornik načela enakosti, gp@zagovornik-rs.si

Društvo YHD, yhd-drustvo@yhd-drustvo.si

Zveza Sonček, zveza@soncek.org

Medobčinsko društvo invalidov Domžale, mdidomzale@gmail.com

Društvo Poglej! poglej@drustvo-poglej.si

Društvo Altra, info@altra.si

Zavod Risa, info@risa.si

Zveza organizacij pacientov Slovenije, Sekcija za duševno zdravje, info@zveza-pacientov.si

Spominčica – Alzheimer Slovenija, info@spomincica.si

Šent, info@sent.si

Slišanje glasov, slisanjeglasov@gmail.com

Društvo Svizci, drustvo.svizci@gmail.com